

SIRÉNA 9

Informační zpravodaj SFK ZO SSM Dopravní podnik Brno - určeno pouze pro vnitřní potřebu. Založeno 1982. Informace. Recenze. Povídky. Kri- tika

---

E. T. - film pro děti bez rozdílu věku
/teze o Spielbergovi/

Je těžké psát o notoricky známých a navíc úspěšných knihách nebo filmech. Pokud se k tomu odhodláte, máte totiž zdánlivě jen dvě možnosti: buď se zařadit do houfu a přitakávat, opisovat a rozmělnovat to, co už bylo řečeno dřív a jinde, nebo si rozbít hlavu a setřít pokud možno všechno, i když ne proto, že by se vám daná knížka nebo film nelíbily, ale spíš pro vrozený odpor k činnosti, které se dříve říkalo „s vlky výti“. Koneckonců a obecně vzato, žádný z těchto postupů většinou nepřináší výsledek, který by za to stál, a tak se nabízí ještě třetí možnost - totiž pokusit se vyždímat z přebraného a přehodnoceného námětu ještě něco, co postiženo nebylo a co, alespoň podle vašeho soudu, postiženo býti má. Dejme se do toho.

Kdo viděl. Spielbergův film Blízká setkání třetího druhu /i když se v našich kinech promítal pouze ve zkrácené verzi, takže třeba Zdenek Zaoral v Tvorbě recenzoval věci, které pak na plátně vůbec nebyly/, zapamatoval si navzdýcky z celé té podívané alespoň úvodních zazulovacích dvacet minut a potom finále, ze kterého bylo ve filmu vytěženo opravdu všechno. Spielberg dnes lépe než kterýkoli jiný režisér dokáže vtahovat diváky do osidel své osobní imaginace a „nutí“ je nechat se unášet jím důmyslně komponovaným příběhem. Říká: „Mým záměrem je udělat film tak intenzivní, že se všechny přehrady a zábrany v divákovi musejí zhroutit... Kino je vlastně obrovský vysavač, který do sebe lidi vcucne a za dvě hodiny je surově vyplivne na chodník ohromené, omámené, šťastné nebo roztřesené. Nesmějí vyjít z biografu apatičtí a krčit rameny.“ A to se mu daří. Diváci nejsou pouhými konzumenty jeho filmů, jsou jimi v pravém slova smyslu fascinováni.

Ve filmu E. T. se mnoho nemluví. Zato se před vámi otevře sedmdesátimilimetrové plátno, plné barev, probouzejících pocity a symboly. Dospělé, kteří jsou ve filmu většinou zobrazováni jako tvrdé, nechápající /protože neschopné, nechtějící chápat/ bytosti, symbolizuje chladné světlo baterek a cinkot klíčů, jež mají noční honci zavěšeny na opasku. Úvodní minuty filmu, zobrazující návštěvu mimozemšťanů, se odehrají bez jediného slova. Přesto jsou nesmírně dramatické. Že by to byl další projev tendence západního umění vyjadřovat se beze slov, pouze obrazem? Že bychom se začínili blížit čtenářům němých comics z Truffautových 451 stupňů Fahrenheita? Asi ne, mlčení je zde jen katalyzátorem větší dramatickosti filmu. Takové scény, jako ta na dvorku Elliottova domku, ozářená Měsícem a mdlým světlem v mlze a prostoupená čekáním na neznámého mimozemšťana, se nezapomínají. Vzpomeňte, jak Spielberg dokázal ztvárnit noční scény v Blízkých setkáních. Ostatně, je známo, že Spielberg chtěl původně místo E. T. natočit úplně jiný film, Noční nebe: horror, v němž sedm mimozemšťanů zničí osamělou farmu v Kentucky.

I když jde o námět v SF vlastně nový, děj filmu není nijak složitý. Můžeme jej pomínout a odmyslet si i dokonalé technické zpracování, protože na Spielbergových filmech zaujme též zvláštní poetická

filozofie, která je sice v podtextu filmů, ale přesto srozumitelně, předkládána. To platí i o Čelistech, které podle mě zdaleka nejsou jen horror o žraloku- lidožroutovi, Spielberg nesporně prožil zvláštní dětství a dodnes si ponechal povahu introverta. Je známo, že podobné povahy se obtížně realizují v tzv. praktickém životě, avšak nacházejí uplatnění ve vědě, literatuře apod. Spielberg zcela nepochybně v E. T. zobrazuje sebe, své touhy a pocity. Svou až úzkostlivou touhu po přátelství, které není z tohoto světa.

Ten fakt bude ještě zřejmě podroben kritice, neboť myšlenka - proč hledat přátelství mimo Zemi a ne na Zemi napadne každého. Je zajímavé, že film zobrazuje spoustu dojemných pasáží s mimozemšťanem, ale pouze jedinou sekvenci, kdy malý Elliott obejme a líbá matku. Láska pozemská je zde nahrazována láskou nadzemskou, pochopitelně ve zcela jiném smyslu, než jak tuto větu chápe náboženství.

Je prokázáno, že existují dva druhy lidí: těch s očima obrácenými ke hvězdám a těch s nohama na zemi. Hranice mezi nimi není ostrá, ale existuje. To však není cílem tohoto článku. Každopádně je jasné, že Spielberg se ve svých filmech /vzpomeňte symboliku letu vzduchem s Měsícem v pozadí/ obrací především k těm prvním. Patří mu zásluha za to, že je uvedl na filmové plátno - už v Blízkých setkáních, v podobě dětí a starců s ožehnutými tvářemi, strnulých v napjatém očekávání. V obou jeho nejznámějších filmech se jim jejich touha splní.

Řekněte sami: jací jsme to zvláštní tvorové, že stále hledíme k obloze? Jaké podivné prokletí nás věčně nutí vzhlížet ke hvězdám a čekat? Vždyť psychologicky vzato, právě takhle nejasná lidská touha je jedním z důvodů geneze SF. Nechme si to jako otázku k přemýšlení -

Ve filmu je několik dobře natočených scén, jak už zmíněné úvodní, noční výlet E. T. a Elliotta nebo závěrečné finále opět využití beze zbytku. Obrovský podíl na tom má představitel Elliotta Henry Thomas, který svou roli hraje způsobem, jaký jsem v kině u dětského herce ještě nikdy neviděl. Je to dokonale zvládnuté, vážné a zároveň dětské a při tom velice lidské herectví, žádné pojetí „dětské hvězdy“. Vzpomeňte si na malého Justina Henryho, jinak Kramera juniora z úspěšného Bentonova filmu - také jeho projev byl hodnocen jako civilní a profesionální, ovšem v Elliotově osobě jsme svědky čehosi nesrovnatelně hlubšího. Jen díky jemu je tolik působivá „seznamovací“ sekvence, kdy malému mimozemšťanovi ukazuje své hračky a domácí předměty /„Tohle pijeme a s tímhle si hrajeme,“ vysvětluje/ nebo v záběrech z operačního sálu, z nočního lesa nebo z finále, které, přestože končí tam, kde to divák očekával - bez jakékoliv dodatečné pointy, záběru navíc atd. - je opravdu důstojným zakončením.

Film má též některá slabá místa - např. nutnost sekvence s vypouštěním žab, určených k pitvě, lze zpochybnit. Avšak třeba ta často kritizovaná sentimentalita filmu podle mého názoru nepřekračuje únosnou mez a jsou-li zde hlušší místa, trvají jen několik sekund. Některé výtky se týkaly některých „nereálných“ částí filmu, jako už zmíněná plavba na nočním nebi. Tyto výtky přirozeně pocházely od lidí s nohama na zemi, a proto je nechám bez komentáře.

Spielberg pracuje s dětmi a tvoří pro děti - zřejmě proto / a dokonce asi i neúmyslně/ působí všichni aktéři od deseti let výše poněkud směšně. Spielberg povýšil svého Elliotta a jeho sestru Drew na hrdiny prvního řádu, jimž ostatní pouze sekundují, nejsou-li zcela zbaveni své identity / již zmíněná symbolika chrastících klíčů nebo záběry hrozivého obkličování domku kordóny policistů/. O samotném E.T. toho bylo již napsáno dost, nutno potvrdit, že režisér opravdu dokázal provést diváka po cestě chápání mimozemšťana od naprosté antipatie k plnému ztotožnění.

Spielbergovi se jeho film povedl, bez zřetele na to, zda budeme schopni uvolnit dostatečný prostor pro jeho a svou fantazii. Pokud se mu i u nás podaří vtáhnout diváky do svého krásně vymyšleného světa, bude to ku prospěchu všech.

Jaroslav BOČEK: Pálivé polibky. Práce 1984, knižnice Příliv. 1. vydání. 10 000 výtisků. Ilustrovala Bohunka Waageová.

Jsou knihy, do vlaku, do postele, ke kávě i na ryby. Jsou knihy pro každou příležitost /v tom se podobají těstovinám Vitana/. Naopak třeba Dostojevského Bratry Karamazovy na plovárně nepřečtete. A tak všelijak podobně.

Jednotlivá nakladatelství to vědí a počítají s tím ve svých edičních plánech. Někdy na to dokonce „hřeší“ - znají to třeba abonenti Klubu čtenářů. Odeonu, kteří si před pár lety objednali Bryantovu knihu. Na hranici zákona; v knižní nabídce bylo tak krásně vylíčeno posezení u knížky s fajfkou v ruce a se skotským plédem na kolenou /neberte mě za slovo, nepamatuju si to přesně, ale domácí idyla to rozhodně byla/, že čtenáři ani moc nevadilo, když sám svazek obsahoval nijak zvláštní dobrodružnou story z Divokého západu.

Proč s tím vším otravuju? Protože knížka Jaroslava Bočka je takovou příjemnou knížkou, knížkou k hezkému posezení, knížkou ke kafi. A přitom to není žádné zápecnické rozprávění, kde vůbec o nic nejde a kde příběh běží volnoběžně. Naopak - několikrát se pořádně zapotíte a nakonec knihu dočtete jako detektivku. A to se autor dokáže obejít bez vražd a podobných zbytečností.

Tajemstvím úspěchu těchto devatenácti povídek je především autorova schopnost psát. Já vím, je to normální /nebo mělo by být/, ale v Bočkově případě jde až o jakousi bravuru, která dovoluje konstruovat příběh tak, že vnímáme pozorně i ta fakta, která s ním vlastně blíže nesouvisí. Přesto nás zaujmou! Ondřej Neff by asi nechválil takový začátek povídky, jako je úvod kousku Než přišel den, kdy začal pít pivo: popis rodokmenů dvou přátel, Švarcvalda a Vološčuka, přestože obě jména v dalším příběhu nehrají žádnou roli. Zde to prostě nevadí. Rozvine se zajímavý příběh o dvojnictví dvou řádných mužů - ženáčů, a přestože zde není žádná omračující pointa a nakonec se vše vrací do původních kolejí, máme pocit, že jsme COSI četli. Loni jsme v tomto listě psali o Klubu omylných Jany Moravcové. Jde o knihy žánrově i tematicky spřízněné, avšak tam, kde Moravcová nedokáže čelit banalitě, Boček uspěje. Třeba tím, jak pečlivě staví jednotlivé odstavce, jak dokáže vypíchnout samostatné věty. Jazykem. Čertví čím ještě.

Celou knihu nelze označit za ryzí SF, spadá spíše do žánru, který se objevuje řidčeji a který bývá nazýván „povídky s tajemstvím“. Ta tajemství jsou různého druhu. A jako ve správné tajemné povídce, zůstávají většinou nedopovězena. Příběh naivního malíře Ternera v povídce Protivínské, meditace psychiatra v Kraslici zůstávají jen napovězeny, malíř Sprádal v povídce Lola a hvězdy si není jist, zda opravdu vyvázl ze smrtelné autohavárie a není ani zřejmé, zda pan Kotrbatý, hrdina povídky Tajemství Martových kolíků, byl opravdu prvním člověkem na Marsu, nebo ne. Boček umí skvěle psát, a tak v jeho podání vypadají zajímavě i klasická témata: v povídce Chronos produkční Barrandova - Josef Babula omládne o třicet let a pak zažije řadu příhod, které jej přinutí znovu dobrovolně „zestárnout“ - schéma vcelku známé a čtenářem od počátku předpokládané, avšak přesto je povídka dočtena s chutí. Boček má dobře odpozorované lidi, což je vidět třeba na Babulově noční pražské anabázi, na monologu malíře Sprádala apod. Lze mu vytknout, že se ve svých povídkách orientuje jen na nemnoho prostředí /nejčastěji malíře, filmaře atd./, ale na tuto věc lze nahlížet i tak, že se autor prostě drží v rámci svých možností, ke prospěchu věci. Jsou zde samozřejmě některé slabší povídky /Zábavy rabbiho Löwa, Spodní proud nebo Poslední Einsteinův objev, text jakoby „ukradený“ z pera Josefa Nesvadby/. A jsou zde samozřejmě též povídky výtečné, které jsem si nechal nakonec. Jsou tři a nazval bych je přívlastkem „paranoidní“. Prvá, Byt plný kryš, je levinovská variace na paranoiu: mladík Mário zůstává přes prázdniny sám v rodinném bytě,

kde brzy začne být sužován tlupami kryš. Nutno říci, že zpočátku nevíme, zda je to pravda či pouze Máriova, představa; příběh je sice vyprávěn ve třetí osobě, ale - stejně jako u Levina - podivuhodně objektivním a nezúčastněným stylem, takže různí čtenáři se dopátrají pravdy v různém stadiu příběhu: tehdy, kdy se Mário snaží kryš zabít hudbou z magnetofonu, kdy začne kupovat pasti na myši, kdy po nich střílí ze vzduchovky anebo - a to je pointa tohoto hororového příběhu - kdy jim /a tedy i sobě/ pouští plyn. Podobně lze mluvit o úvodní povídce, nazvané Hlasy, a ráz horroru má vlastně i První den dovolené, pojatý sice jako sen, ale jako noční můra nejtěžšího kalibru: okamžik, kdy hrdinu příběhu osloví zničehonic lékař slovy „Pane Zemaně, nemáte v pořádku mozek. Budeme vám ho muset vyčistit.“ i některé následující bizarní epizodky tvoří řetěz studených sprch za sebou.

Takže to vlastně není vždycky jen čtení ke kávě, a možná tahle praštěná klasifikace vůbec nemá smysl. Na každý pád jsou Bočkovy povídky příjemné ke čtení a v této příjemnosti se neztrácí hlubší, někdy až hororový podtext. Je to určitě zajímavá kniha.

Ladislav SZALAI: Cesta do bláznovy zahrady. Mladá fronta 1984, edice Omega sv. 46. 1. vydání. 15 000 výtisků. Ilustroval Pavel Sivko.

V osobě třiatřicetiletého Ladislava Szalaje vstupuje do české sci-fi nový autor; z řady časopiseckých povídek, padesátiprocentního podílu na úspěchu knihy Dvojnásobný dvojník anyni konečně z dlouho očekávané samostatné prvotiny je vidět, že nejde o náhodný exkurs autora do této literární oblasti. Je to autor svébytný a razantní. Doplňuje scénu české SF o nové polohy.

Sestavit knihu z třiceti krátkých povídek /short stories/, z nichž jen jediná, Orgonova hvězda, rozsahem přesahuje dvacet stran, vyžadovalo jistou dávku odvahy. Autor se její koncepci pokusil sjednotit tím, že text rozdělil do tří oddílů, jež předznamenal stmelujícím mottem - nakolik se mu to podařilo, nechť posoudí každý sám. Myslím, že není nutné ani žádoucí číst takovou knihu naráz. Nezapomeňme, že hlavní Szalaiova síla zatím spočívá právě v brilantních, bleskurýchlých povídkách. Mají jednu charakteristickou vlastnost: obrovské zapálení námětem. Szalai až dosud psal své povídky vždy s chutí a vtištěm, toto zaujetí z nich sálá a je katalyzátorem zájmu každého čtenáře.

Povídky lze rozdělit do několika skupin. Autorova práce s nápadem je nejlépe vidět na prózách, jako jsou Chameleon, Růžové brýle, Skřípot gramofonové jehly a další. Hlavní Szalaiův přínos české SF spočívá v tom, že hledá svá témata tam, kde je zatím nikoho nenapadlo hledat, v oblastech zdánlivé absurdity. Dokáže vytvořit analogii mezi přeskakující drážkou na gramofonové jehle a opakující se časovou realitou, dokonce s určitým filozofickým podtextem. Nebojí se libovolně měnit lidskou podobu, věří v možnost spatřit cokoliv, minulost, budoucnost, i tu nejtajnější představu v mezaninu lidského mozku. Nebojí se předpokládat, což dovedeno do důsledků znamená, že je literárním kacířem v moři volné fantazie. Téměř se nezabývá vědeckým „zdůvodňováním“, a pokud tak někdy činí, příběhu to neprospívá. Nekoná cesty kolem světa, ale do lidského nitra /je to Szalaiovo ústřední téma/.

Koncipuje-li tedy například svůj motiv růžových brýlí, sleduje tím něco zcela jiného, než by z takového „vynálezu“ vytěžila většina ostatních autorů: jeho pohledem dochází k záměně snu a reality, a říká-li tedy matka hrdinovi příběhu: „To nic, celou věčnost se ti, mé dítě, budou zdát takové sny,“ lze to chápat buď jako oslavu fantazie, nebo jako ránu pod žaludek. Anebo taky docela jinak. Szala s úspěchem rozvíjí zasuté, podvědomé nápady, které se v naší mysli objevují v raném dětství, a dokáže je připomenout - nám, kteří jsme na ně

z jakéhosi důvodu už dávno zapomněli. Pochybuje a zdráhá se uvěřit. Kacíř!!

Přesto však Szalaie nelze označit za filozofa, neboť jeho pravá tvář je jinde - tam, kde může provést literární odvaz a vyřadit se v recesi, jak je tomu hlavně u obou lemovských variací Deník Mudrogara Jappeho a Orgonova hvězda: obě jsou zabydlené takovým množstvím fantastických rekvizit, na nichž si každý SF gurmán s chutí rád smlsne. Zde tedy Szalai naopak baví, a baví pestře a většinou vkusně. Někdy se však projevuje autorova slabina, jež je zřejmě důsledkem nadprodukce: povídky místy doslova balancují na hranici rétoriky a literatury a mají dokonce tendenci měnit se v exhibici pompéznosti. Omračovat čtenáře formulacemi typu „Než vám všem, kteří jste mě o to požádali, začnu líčit historii nejpřevratnějšího historického experimentu, ke kterému kdy na Zemi a v celé Sluneční soustavě došlo...“ /str. 141/ je zbytečné.

Konečně je třeba se zmínit i o několika povídkách „do počtu“ - jsou to jednak dvě variace na totéž téma Zákeřná planeta a Planeta děsu, Létaující vlak a několik dalších - na tomto místě se asi sluší všeobecně podotknout, že posláním SF už určitě není psát o delfínech, mamutech, lumících a zániku Země, zvláště když na tato témata byly popsány už tuny papíru. Pro Szalaie není žádný problém vystupňovat napětí na nejvyšší míru; jestliže tedy v povídce Hra vypadá tvrzený boj šesti mužů na život a na smrt spíše jako divné zápolení v nepřesvědčivém terénu, nelze to připsat na rub ničemu jinému než zbytečnému chvatu, který kazí výsledek.

Ladislav Szalai vešel do české fantastiky s dosud nevídanou a zbytečně nepřefiltrovanou chutí a schopností fabulovat. Prokázal, že je schopen je podat čtivě a zajímavě. Jediné nebezpečí, které mu podle mého názoru hrozí, je krize z nadvýroby.

„Čas plyne dál dvěma opačnými směry, ale kupodivu nestejnou rychlostí. Ke všemu začínám mít i prostorové halucinace. Vidím naprosto přesně, jak se do mého mozku vlévá hmota mikrovesmíru. Na planetě u jedné z hvězd, které mi krouží v mozku, žijí podobní tvorové jako jsem já. Mám tisíc chutí navázat s nimi kontakt.“

PS: Navázal jsem s nimi kontakt, ale bohužel, jsou to samí dadaističtí básníci.“

/Deník Mudr. Jappeho/

Karl-Heinz Tuschel: Purpurová planeta. Melantrich 1984. Přeložil Antonín Hendrych. 1. vydání 20 000 výtisků.

Karl-Heinz Tuschel patří mezi méně známé autory východoněmecké fantastiky. Seznámení s jeho nejznámějším románem /poprvé vyšel 1971/ je zajímavé nejen proto, že jde o další důležitý příspěvek ke zmapování SF scény u našich sousedů, ale i z toho důvodu, že kniha představuje jednu z mála ukázek objevitelské, technologické SF poslední doby.

České sci-fi bývá /méně u nás doma, více v zahraničí/ vytýkána její potouchlost a často laciná veselost. Skutečně, vezmete-li si některé angloamerické SF povídky /dejme tomu celý oddíl „hříček“ z Tunnelu do pozítří, Heinleinův tesseract nebo třeba Pawleyovy výlety od Johna Wyndhama/ je to jiný typ humoru, než s jakým se většinou setkáváme doma. To je dáno i samotnými kritérii vtipnosti, která jsou /dodejme že naštěstí/ různá. A tak přestože není pochyb, že jiným vtipům se smál a směje Švejk jiným G. B. Shaw /nepochybují o tom, že i oni by našli pár výborných fórů, kterým by se zachechtali pospolu/, zůstává faktem, že dnešní česká SF není právě mnohotvárná a že její velká část zahrnuje právě ty rádobyveselé hříčky a hračky, po kterých jsme pořád volali a kterých se v poslední době urodilo /přirozeně, zdaleka nemluvím jenom o tom, co vyšlo/. Prosím vás pěk-

ně, nic proti hračkám, veselým a dokonce ani rádoby veselým, zaplatpámbu za ně, ale nezapomínejme kvůli nim na to, že SF má i jiné stránky, na které se v poslední době nedostává. A to neplatí jenom pro technickou sci-fi, se kterou to od Běhounka u nás vypadá bledě, ale třeba i pro antiutopie /nečetl jsem nic, co by se dalo srovnat s Kallocainem/ atd. Zřejmě v tom udělají pořádek všechny chystané antologie domácí SF, ale bylo by dobré, aby s tím autoři počítali i nadále.

To říkám přesto, že mě samotného Tuschelova knížka příliš nadchla. Je v ní o dost míň literatury než vědy a techniky, nebo chcete-li, je to víc clarkovština než Vonnegut, a takový Harlan Ellison by tuhle knížku určitě zahodil. To ale neznamená, že je slabá nebo špatná.

Popisuje se zde závěr kosmického letů posádky lodi Terra na planetu Relaisa, která má být určena k osídlení. Začíná to trochu jako ve filmu Vetřelec, protože posádka se vzbudí dříve než je plánováno, ale vše co následuje, jsou náročné vědecké /a později též psychologické/ problémy, které autor s přehledem nastiňuje a prostřednictvím svých hrdinů také logicky řeší. Je to taková oslava lidských schopností a činorodosti, říkám bez patosu. Navíc ozvláštňená zajímavými exteriéry na planetě Relais, složitými biologickými systémy počínaje /nápad jako ten se stříkacími rostlinami- lahve se nezapomínají/ a dobrými popisy letů nad krajinou /purpurová nemoc?/ konče. Přitom řadu zajímavých problémů stihne autor toliko nastínit - třeba otázku soužití v malých komunách astronautů, žijících dlouhodobě ve velkých vzdálenostech od Země.

Přestože je Purpurová planeta víc věda než literatura, je to dobrá a čtivá beletrie, která vzbuzuje spontánně zájem o celou řadu problémů, spojených s kosmickými cestami, razí solidní optimismus a rozšiřuje polohy SF u nás o nové, zajímavé, málem zapomenuté směry.

Osobnosti polské SF - K o n r a d F i a ł k o w s k i

Narodil se 29. 12. 1939 v Lublinu. Jako středoškolák zvítězil ve fyzikální olympiádě. Vystudoval elektroniku na varšavské technice /1962/ a o dva roky později získal doktorát v oboru matematických strojů. V tomto oboru také habilitoval a je vysokoškolským profesorem. Vytvořil koncepci využití počítačů pro biolékařské aplikace. Napsal několik knih z oblasti informatiky a počítačích strojů a je autorem hypotézy obecného mechanismu vzniku myslících bytostí ve vesmíru.

Jako autor SF debutoval v roce 1956 povídkami. V roce 1962 se jeho povídka Prawo wyboru umístila na 2. místě v soutěži časopisu Młody technik /zvítězil A. Czechowski/. Vydal knihy povídek Vrabčáci galaxie /1963/, Pátý rozměr /1967/. Claperiovo, vlákno /1963/ souhrnně pak v knize Kosmodrom. V roce 1979 vyšel román Homo divisus. Poslední knihou je Adam, jeden z nás, která vyšla nejdříve v Mnichově. Náměty často využil rozhlas a televize.

Značná část díla K. Fiałkowského byla přeložena do cizích jazyků. Česky jsme si mohli přečíst povídku Vrabčáci galaxie v Raketách z tantalu /SNDK 1964/, sbírku Pátý rozměr /MF 1971/, povídku Biohazard ve Fantastice 1980 /LN/, povídku Ten, který zůstává nad oběma časy v Touze po modrém nebi /Práce 1981/ a naposled román Homo divisus v Experimentu Člověk /Svoboda 1983/.

Ve svých povídkách se autor opakovaně zabývá kontakty člověka s jeho žijícími výtvoři a ukazuje jejich chování v hraničních situacích. Prosazuje myšlenku, že techniku má kontrolovat humanismus. Náměty často přebírá ze své profese domyšlením důsledků možného vývoje. Odlišný charakter má Homo divisus, řešící mj. problémy poznávání světa.

ing. Pavel Weigel

Michal Kabelik: Hosté do domu

„Já se z těch potvor určitě zblázním!“ Tak tohle byla Leona. Podobná ustálená rčení, to byla její specialita. Chybělo už jen, aby postavila rozhodnou volbu: „Buď půjdou oni nebo já.“

Nikdy jsem nepochopil zapálenost její nenávisti vůči mikroskopickým černým tvorečkům, kteří v lavinách zaplavovali naše sídliště. Nechci po nikom, aby slastí metal kozelce nad mravenci v bytě, ale naše pohroma, kdesi odborně nazvaná druhem Farao, obnášela mým dvěmačtvrt mínus dioptrickým okem zcela nepostřehnutelné mršky, na které bylo možno narazit v kteroukoli dobu na nejméně očekávaném místě. Každému však bylo zřejmé, že s krajícem chleba by tisícínásobná přesila všech divizí celého sídliště zápasila týdny, a proto jsem na až skoro dokonce svého kašperskohorského pobytu nikdy úplně nevěřil upřímnosti Leoniných vyjeknutí a smál se její hysterii při shledání s přivandrovalci. A ještě i teď v prázdném kupé budějovického rychlíku mi už napřed v nose čpěl Aktelit. Ta hrozná zbraň, po které se tři dny chce zvracet, týden nemůžete spát a měsíc zvat hosty.

Ne abyste si teď mysleli, že má Leonka byla tak puntičkářsky útlocitná ke všemu. Náš 2 + 1 připomínal spíš staromládeneckou garsonku, kamarádi záviděli, neboť se nemuseli zouvat, teplé večere byly výjimkou výročí sňatku a státních svátků. O to víc svůj domněle ženský smysl pro pořádek vybíjela sisyfovsky na bezbranných vetřelcích.

Ale něco jsem načal. Takže po čtrnácti dnech vojenského cvičení jsem si na domov prvně vzpomněl. Znáte to, sklad s harampádím, oběd dávno pozřen, další menáž v nedohlednu, v jediné hospodě pět oficíru a: „Střežit, nevzdalovat se!“ Tak dáváte najevo přezíravost, což je tak všecko, co můžete najevo dávat, nebaví vás s ostatními znovu rozebírat tu svou „celkem dobrou“ pravou vojnu, spánek nevykřešete, ani půlčákem režné a co teď? Tak jsem si vzpomněl na své ambice obcovat s múzami. Přece mi tehdy v Mladé frontě otiskli tu minipovídku o zamilovaném stroji času! A v tom se mi objevili před očima Faraoni. To bude trhák!

Mezitím jsme projeli Heršpicemi, do oddílu nakoukly petrovské věže a já pořád nebyl dál než v tom skladu. Napadaly mě světové variace, ale žádná z nich nebyla Tou. Manžel vrátivší se z Kanárských ostrovů, to jsem vymyslel v zákopu na Kvildě, a město ovládnuté zatím triliony dvouapůl mínus dioptrickým okem neviditelnými trpaslíky. Jenže to už tady bylo s ptáky. Nebo supervyspělé civilizace, které nikdo nebere vážně, ale to už jsem taky někde četl.

A tak se za okny najednou všude tlačila tma, neklamná známka, že jsme přijeli na Hlavní, a pořád nic, akorát jsem přišel na pokračování o zamilovaném stroji času. Říkal jsem si: „Jen natáhnu v předsíni ten příšerný aktelit a inspirace se pohne.“ Natáhnu v předsíni... a nic. Dokonce se mi v první chvíli zdálo, že cítím rozprášenou lesní vůni, ale spíš to byl jen pozůstatek těch jedena-dvaceti. Zapomněl jsem na inspiraci, otevírám dveře a halekám jako velký vítr na svou ženu. Tak to mívala vždycky ráda. Na samém prahu pokoje jsem se zarazil. Něco tady provokovalo. Nejdřív jsem uviděl šatník. Ani komínky v zobácké skříňce nemohly být vyrovnanější, blyštivé boty v zákrytu tanečních párů a v kuchyni ani lžička v dřezu - já vím, vy se dívíte, co je na tom, u vás je to taky tak, ale vy jste u nás nikdy nebyli. Už ve dveřích pokoje jsem strnule zíral na nové tapety za sekretářem. Teprve pak jsem uviděl Leonu.

Seděla v křesle, jedla chlebičky a koukala na televizi. A to byl vrchol. Ano, seděla v křesle, koukala na televizi a jedla chlebičky. Nic víc. Leona, pro kterou bylo zatěžko z marmelády a

suché skývy udělat obložený chléb, seděla v křesle, koukala na televizi a JEDLA CHLEBÍČKY.

A jak seděla. Povýšeně a královsky, ani ke mně neotočila hlavu a hrdě dál civěla na obrazovku. To už bylo moc. No, řekněte sami, co by vás asi teď trklo.

„Kde ho máš, no řekni, ty couro!“ Ustálené rčení pomohlo ze strnulosti tentokrát i mně. S napřaženou pravicí jsem vykročil k Leoně.

Ale zastavil jsem se. Najednou jsem všude kolem a cítil tisíce nepřátelských očí, které mě důrazně varovaly.

Jiří Karbusický: Případ biot

/4. místo v soutěži. PJ 83/

Když John McLaughlin nastupoval do rakety k Saturnu, měl ve svém příručním zavazadle jen půl kila salátu, patnáct rohlíků a laserové dělo, umně tvarované do podoby skládacího deštníku. Ještě než za ním zaklapnul příklop a skřípající robot utáhnul matice, zaslechl kovový tón atomových hodin v odbavovací baru kosmodromu: „Kuku, kuku, jsou právě tři hodiny!“

Johnovo srdce se na okamžik hřejivě zastavilo, ale jeho tvář, ozářená posledními zapadajícího slunce, nedala znát sebemenší duševní pohnutí. Tak přece si přátelé našli nenápadný způsob, jak se s ním rozloučit. Díky, díky... Pak ale přímo naproti zahlédl lítostivý pohled čtyř Gregorových očí, skrytých v přítmi dvoumetrové imitace vlaštovčího hnízda. Neudržel se a vyslal vzdušný polibek směrem k onomu převisu řídicí věže. Vzápětí si uvědomil, že může být sledován, a hbitě dodal: „Adié, Země, adié, moje domovino!“ Štěrbinu teleobjektivů, vedle stojícího robota se zamžily a po jeho kovových lících začaly stékat horké kapky oleje. Zajímavým se bublavým hlasem nesměle oslovil McLaughlina: „

Je mi líto, madam, ale letový řád je neúprosný.“

„Jistě, jistě,“ souhlasil John a poodstoupil. Pohybem ramene srovnal zkroucený popruh krosny, nasliněnými palci uhladil krajku výstřihu a prezíravě se k textu rozcestníku postavil bokem. Hlavně nevypadat jako začátečnice!“ Suverénně je vydal jednou z podkovovitých chodeb. Po chvíli chůze, poslušen hlasu instinktu, vpadl do postranních, pestře pomalovaných dveří.

Rovnováhu získal až o tři paluby níž, na dně odpadkové šachty zabořen po kolena v poloprázdném kontejneru. Nelibý zápach mu zabránil v hlubokém nadechnutí a pronesení slov radosti nad šťastným přistáním. V dobré náladě, doklouzal po mýdlovité podlaze až k malému reviznímu průlezu. Za hermetickými dvířky pak narazil na známého robota.

Ten právě sestoupil z kovového žebříku a jal se verglovat s nějakým excentrickým šramostrilem. Jejich pohledy se střetly.

„Dobrého užití života, madam,“ slušně pozdravil robot a mírně se uklonil. Ozval se nesnesitelný skřípot a červená kontrolka na jeho kyčelním kloubu se zoufale rozblíkala.

„Taktéž odvětil John a hned s úsměvem dodal: „Tento typ lodi ještě tě neznám zcela do puntíku, a tak jsem se vydala na malou soukromou exkurzi. Á propos, kolik času zbývá do startu? Ráda bych se při něm kochala pohledem ze své kajuty.“

„Za malou chvílku, madam. Jen tady prohrábnu rošt a popoženu emisi neutrinoídu. Kapitán pak hned může natočit motor.“

„To abych si pospíšila,“ řekl John a cupital pryč.

„Madam, láhev!“ zvolal robot.

„Kde? Žádnou nevidím!“ rozhlédl se McLaughlin kolem sebe.

„Dole, madam, dole!“

John sledoval směr robotova upřeného pohledu. „Á, tady!“ zklamaně vydechl a z podrážky střeвиčku trhnutím odlepil poloprázdnou plasticí. „A já jsem se už radovala, že mám stejně dlouhé nohy!“

„Smím, madam?“ hrnul se robot k ulemtanému předmětu. Proti světlu schválil značku a přísál se k odzátkovanému hrdlu. Pak láhev obrátil naruby a olízl ji. „Mogul, ročník 83,“ slastně mlaskl. „Ne vím, jak bych vám poděkoval, madam. Takovou pochoutku mi snad ještě nikdo nikdy nepřinesl. První dny letu tady vždy číhám...“

„Vidím,“ řekl John. „Nafukovací lehátko, psací stůl, halda křížovek. Nuda, že?“

„Ani ne, madam. Vede tudy velmi frekventovaná exkurzní cesta. Škoda jen, že málokdo přijde dvakrát,“ posteskl si.

„Nebylo by lepší, kdybys ke kontejneru zašel sám?“ zeptal se John.

„Rád bych, ale nevejdu se do průlezu,“ ukázal omláčená ramena

„Nezbývá mi nic jiného, než tady sedět a paběrkovat. Můj zdravotní stav tím velice trpí. Sotva už zvládám funkce dveřníka a kotelníka.“

„Všimla jsem si... Ale ke kontejneru se dá jít i z druhé strany, šachtou,“ nasměle podotkl John.

„Skutečně? To by mne nikdy nenapadlo. Díky, madam, vřelé díky! Jste velice milá a já jsem vděčný robot. Většinou mlsám potajmu sám, ale dnes udělám výjimku. Nechcete med? Mám slušnou zásobu.“

„Laskominy jsou sice mou slabůstkou, ale nemohu - linie,“ odmítl McLaughlin.

„Škoda, že se nemůžete zdržet déle, blíží se okamžik startu,“ zaslzel robot. Asi měl poškozený emocionální blok, což se dalo tušit od samotného začátku.

„Loučení by měl někdo zakázat, souhlasil McLaughlin a obrátil se k odchodu. Po několika krocích dodal přes rameno: „Snad by stálo za pokus to lehátko nafouknout. Někde jsem četla, že se pak na něm stojí pohodlněji.“

„Díky, madam, ale myslím, že je nebudu potřebovat,“ odpověděl robot do již prázdné chodby a ta mu jeho hlas vrátila tisícerou ozvěnou.

John McLaughlin dorazil k rozcestníku, přesvědčil se, že není sledován, poinformoval se, a bez jakékoliv další příhody našel svou kabinu.

Zařizena byla stejně jako kterýkoliv pozemský hotelový pokoj. John přistoupil k oknu a odhrnul květovaný závěs. Otevřel se mu pohled na známou travnatou plochu kosmodromu. Chvilí se díval jen tak, pak ale zbystřil pozornost. Na ocelovém sloupu elektrického vedení ťukal datel. Na tom by nebylo nic divného, ale ten jeho rytmus. Používal zcela nezvyklou šifru. Johnovi se přes veškerou snahu nepodařilo rozluštit zprávu sestavenou z velkého množství občas přerušovaných teček. Komupak asi byla určena?

Rozhodl se udělat si pohodlí. Zavazadlo položil do rohu, hned vedle přeslice a kolovratu, zasedl do křesla, odepnul integrální plastické nadro a utáhnul si opasek. Konečně zůstal sám se svými myšlenkami. Krátce zrekapituloval svůj dosavadní postup.

Z pověření Federálního vyšetřovacího úřadu nastoupil na místo palubní lékařky. Úkol byl jasný: Odhalit a usvědčit uprchlého biologického robota, dočasně maskovaného za některého člena posádky. Nesměl zároveň ohrozit hlavní poslání expedice. Nástup provedl přesně podle instrukcí, ale co dál? Pozorovat, zaznamenávat, analyzovat - zněl poznotek z pravidelných seminářů seminářů. Co lze

očekávat? Nějaký nepatrný detail, který biota odliší od normálního člověka. Duševní, fyzický, to je jedno.

Ze zamyšlení Johna vyrušilo neustávající bušení. Jen tak tak stačil uskočit před padající stěnou. V kotoučích prachu spatřil druhého navigátora, třímajícího v ruce krumpáč. „Nezlobte se, slečinko,“ omlouval se a překročil rozházené cihly, „nemohl jsem vydržet v taj těsném prostoru. Jsem zvyklý na kolektiv a na rozlehlé mongolské stepi.“

„Ach, to nic! Přirozená lidská vlastnost. Věřte promovanému těloznalci, není zač se omlouvat,“ řekl John a modlil se, aby mu narychlo přichycené ňadro neupadlo.

„George McDonald!“ hřmotně se představil navigátor.

„Johnnie McLaughlinová. A nejsem slečna, ale paní, přijal John nabízenou ruku. „Ale vždyť my jsme už u Saturnu!“ vykřikl při pohledu z okna. „To jsme tu cestu pěkně prokecali! A já jsem se tolik těšila, že si prohlédnu koaguály v subéteru!“

„Nebudte smutná, paní McLaughlinová. Smím vám snad vykat? Mám tady něco mnohem lepšího,“ utěšoval George Johna a ze svého pokoje přitáhl nevelký přístroj.

„Kukátkové pornoshow?“ zeptal se překvapeně John.

„Podívejte se sama!“

McLaughlin se nedal moc pobízet a uvedl aparát do chodu

„I vy zvrhliku! Na co se to koukáte? Záznam koňských dostihů?“

„Chápu vaše překvapení. Jsem prostě zvláštní povaha,“ omlouval se George McDonald.

Okamžik odmlčení dal proniknout hlasu z chodby:

„Kde by byl? U doktorky. Ani se moc nedivím. Viděls její nohy? Ta když je dá k sobě, tak jí klidně prostrčím hlavu mezi kolenama. Prostě nádhera.“

A po otevření dveří zazněl mnohem hlasitěji: „Copak jsem to neříkal?“ Objevili se zbývající členové posádky - kapitán McFilipes a hlavní navigátor McBruno. Kapitán pokračoval: „Tak jsme šťastně přistáli, mládeži. Naším hlavním úkolem je proniknout pod ledový příkrov družice a podrobně prozkoumat pásový útvar obepínající rovník. První půjde McDonald. Pak se rozhodnu, jak dál.“

Odešli do vstupní haly. McDonalda ustrojili do přetlakové kombinézy a dali mu vše potřebné na cestu. Zastavil se u hlavního vchodu.

„Kde může být ten robot?“ rozčílil se kapitán McFilipes.

„Ten, co pořád říká, že nejhlavnější v životě je pořádně se namazat?“ zeptal se McBruno.

„Jiného nemáme!“ řekl kapitán ostře. „Člověk aby všechno udělal sám. McBrune, otevři vchod!“

Během malé chvíle se jim podařilo vystrčit McDonalda ven z kosmické lodi. Pak už jen netrpělivě čekali na jeho návrat. Dočkali se nečekaně brzo. Zoufalé bouchání na dveřevrychle sláblo a do chodby se jim ho podařilo dostat již bezvědomého.

„Co mu je, Johnnie?“ zeptal se zoufale kapitán.

„Můžete mi klidně i vykat,“ řekl John a sehnul se, aby si blíže prohlédl malé otvory ve skafandru, vyplňující rozměrnou kruhovou oblast na McDonaldově zadnici. „Záhada,“ vypravil ze sebe.

„Tak co s ním je?“ naléhal McFilipes.

„Nevěřím vlastním očím... Myslivecká nemoc. Alespoň tak je pojmenována v odborné literatuře...“ brumlal John.

„Čím se vyznačuje?“ Kapitánova nervozita poklesla. Poznat nemoc znamená z poloviny ji vyléčit.

„Značnou bolestivostí a tím, že se k ní přichází většinou na lov.“

„Ale on nic nelovil!“ bystře podotkl McBruno.

„Právě proto říkám: ‚záhada‘“ odsekl John. Neměl rád, když se mu někdo pletl do řemesla.

„Nedá se nic dělat, vzorky potřebujeme,“ řekl rezolutně kapitán a začal navlékat McBrunovi skafandr. John obsluhoval uzávěr vstupních dveří. Hned po povelu: „První navigátor přískoky vpřed!“ vchod za McBrunem přibouchl.

„Mohla bych se na něco zeptat?“ ozval se John a svůdně zaklimbal váčky pod očima, „Narazila jsem na problém, který mi nedá spát.“

„Jistě. Pokud budu znát odpověď,“ ubezpečil Johna kapitán.

„Proč existují navigátoři, když se loď naviguje automaticky?“

„Protože by jim jejich pravý titul - kosmonaut-závozník - zbytečně vháněl do srdcí pýchu,“ trpělivě odpověděl kapitán, ale bylo na něm vidět, že je duchem mimo loď. „Raději se mrknu, jak svědomitě plní můj příkaz,“ dodal a rozhodl se podívat škvírou pootevřených dveří. Tlak zvnějšku byl však silnější než on. Do chodby se vkutálela schoulená McBrunova postava. Výkonný ventilační systém - jako vždy - rychle v lodi vyměnil drahocenný vzduch a prosytil jej vůní jarního lesa.

John McLaughlin prohlédl navigátorovi příslušnou partii těla. Nic. Charakteristickou perforaci skafandru nenašel. Obrátil jej na záda a zkontroloval kyslíkovou soustavu. I ta byla v pořádku. „Nechápu,“ zakýval pak hlavou.

„My snad nesplníme plán,“ propadal kapitán beznaději.

„Dýchá, jeho tváře získávají barvu,“ komentoval John a skutečně: smrtelná bledost ustupovala zdravému modrému nádechu. „Výpravu musíme odložit přinejmenším na zítra,“ kategoricky rozhodl, vzal McBruna za nohy a táhl jej směrem k marodce. Kapitán si zatím sedl na McDonalda a hlídal jej až do Johnova návratu.

Za hodinu již McBruno, v rytmu udávaném jeho lékařkou, udělal prvních dvěstě kliků. Po dalších pěti stech sám požádal o přerušeni léčebné kůry a uznání za schopného. A to byla jeho velká chyba.

Veškerá krásná literatura se pečlivě vyhýbá jedné malé místnůstce, která v různých obměnách pokrývá značnou část zemského povrchu. Ještě více je utajováno, že podobná zařízení existují i na kosmických lodích. Jsou zřizována všude, kde se zdržují alespoň trochu kulturní lidé. Je plodem civilizace, nač to skrývat.

McBruno právě vrávorál z takového místa. Provázel jej zvuk klokotající vody. Jeho tvář byla opět bledá a ke své smůle se střetl s Johnem McLaughlinem.

John okamžitě pochopil, jaká nehoda se McBrunovi stala při jeho průzkumné cestě: omdlel po vlastních střevních výparech. Regenerační systém skafandru nestačil dost pohotově zvládnout situaci. A zde se ukázal onen nepatrný - možná jediný - detail, který odlišuje člověka od jeho napodobeniny - biota.

John se vrhl McBrunovi kolem krku. Samozřejmě bez jakýchkoli milostných úmyslů.

„Mám ho, držím ho!“ křičel John jako smyslů zbavený. „Konečně jsem ho našel! Kapitáne! Kapitáne! Kap...“ zmlkl uprostřed slova. McBrunova ruka opustila nenápadný vypínač umístěný na pátém obratli Johnovy páteře. Kapitána zlikvidoval stejným způsobem o pár sekund později. McDonalda nechal na marodce při vědomí. Od něj nehrozilo žádné nebezpečí.

McBruno přistoupil k obrazovce komunikátoru a spojil se se svým nadřízeným.

„Je mi líto, šéfe, ale já jsem tě varoval, zase se nám pokus pěkně zvrhnul. Místo aby hledali biota mezi sebou, sesypali se na mne. A aby pochybovali sami o sobě, to je už vůbec nenapadlo,“ hlásil McBruno. „Nechtěně jsem ovlivnil výsledek. Nezbyvá mi skutečně nic jiného, než obnovit žádost, abych až do výměny žaludku

nemusel vykonávat funkci moderátora. Někoho na záskok snad seže-
neš."

"Pokusím se. Takhle to skutečně dál nejde. Náklady na výrobu
biotů neúměrně narůstají," řekl šéf zamyšleně.

"Stejně nechápu, proč se tolik pídíme po jejich dokonalosti?
Vždyť když budou absolutně stejní jako my, k ničemu nám nebudou!"

"Chceme jen vědět, jestli jsme vůbec schopni takové bytosti
stvořit." Šéfův hlas měl uklidňující účinek. "A v žádném případě
se nebojím, že někdy budou absolutně stejní jako my. U nás je vy-
pínač pod levou lopatkou ne?"

"Máš pravdu, šéfe, ale s tím mým žaludkem jsem to myslel
vážně. Až po opravě, dřív ne."

Obrazovka komunikátoru souhlasně zamrkala a zhasla.

CENU TOHOTO ČÍSLA za nejlepší povídku poslední doby obdržela v
tvrdém boji /těch dobrých povídek poslední dobou naštěstí přibývá/
ORGONOVA HVĚZDA Ladislava Szalaie, otištěná v knize Cesta do bláz-
novy zahrady. Tato tzv. „mimořádná cesta Ijona Tichého“ obsahuje
nepřeberné množství skvělých a šokujících nápadů, které jsou svému
slavnému vzoru ke cti a posunují jeho osudy o nejednu hranici dál.

Znovu vyzýváme čtenáře, pokud snad mají k dispozici originály
SF povídek v němčině /do 20 stran/, aby nám je na krátkou dobu po-
skytli k překladu pro chystanou antologii zahraniční SF. Na,
oplátku poskytneme výtisk této antologie zdarma /zatím obsahuje
autory jako Bester, Godwin, Bradbury, Vonnegut, Fialkowski aj./.
Redakce se rovněž těší na jakékoliv publicistické příspěvky
/glosy, úvahy, kritiky/. Povídek je dostatek.

Upozorňujeme na nové soutěže: „Spatřil jsem UFO“ má uzávěrku
30.9.84 a jejím cílem je získat „co nejvěrohodnější fotografický
dokument návštěvy mimozemšťanů u nás na Zemi“. Soutěž není tech-
nický ani formátem nijak omezena. Adresa: J. Karbusický, Pertol-
tická 264/IV, 471 24 Mimoň. Druhou soutěž znalců literatury SF /o
zařazení zajímavých bytostí z knih SF/ pořádá teplický klub /J.
Strádalová, Duchcovská 144/44, 415 03 Teplice/. Propozice se nám
sem nevejdou, jsou však obsaženy mj. ve sborníku Lbc 84, který je
k dispozici v klubech a věřím, že k doptání jsou i na výše uvedené
adrese.

Vzhledem k dlouhým výrobním lhůtám dochází k přesunům obsahu
čísel, které předem nemůžeme ovlivnit. Omlouváme se tedy za to, že
jednotlivá čísla mají změněný obsah, než je původně avizováno. Už
radši nic avizovat nebudeme. Pro dnešek se rozloučíme minipovíd-
kou, která, stejně jako předchozí Případ Biot, pochází ze soutěže
PJ 83.

Stanislav Juhaňák: Van Hoogenův regenerátor

Smally a Prim, roboti sedmé kategorie, vzlínali v kyselině již
právě čtrnáctý rok, když Smally dostal ten výborný nápad a spustil
ten směšný, prastarý van Hoogenův regenerátor.

Škoda, nefungoval.